

ג ל י ר נ ו ת ל ע י ר ו ן ב פ ר ש ת ה ש ב ו ר ע
בעריכת נהמה ליבוביץ
שנת ה'תש"ט ותש"ע

נהא (תש"ל)

ר' א-כ"א

פרשת נזיר

א. שאלה כללית

י"א. ועשה הכהן אחד לחטאת ואחד לעולה וכפר עליו מאשר חטא על הנפש

תענית י"א ע"א

אמר שמואל: כל היושב בתענית נקרא חוטא. סבר כהאי חנא דהניא: רבי אליעזר הקפר ברבי אומר: מה תלמוד לומר (י"א) "וכפר עליו מאשר חטא על הנפש?" וכי באיזה נפש חטא זה? אלא - שצער עצמו מן היין. והלא דברים קל וחמר: ומה זה שלא צער עצמו אלא מן היין נקרא חוטא, המצער עצמו מכל דבר ודבר על אחת כמה וכמה!

ר' אליעזר אומר: נקרא קדוש שנ' (ב) "קדוש יהיה גדל פרע שער ראשו". ומה זה שלא צער עצמו אלא מדבר אחד נקרא קדוש; המצער עצמו מכל דבר על אחת כמה וכמה. ... ולר' אלעזר - הא נקרא חוטא? ההוא דסאיב נפשיה (רש"י: פשט הכתוב/ "מאשר חטא על הנפש" - על שנטמא במת.)

רש"י מאשר חטא על הנפש:

שלא נזהר מטומאת המת. ר' אליעזר הקפר אומר: שצער עצמו מן היין.

ר' יוסף אבן כספי ד"ה מאשר חטא על הנפש:

איך יובן זה? רק על מה שקדם זכרו (פסוק ט') "וכי ימות מת עליו". והחטאים במינים שונים, אם במזיד ואם בשוגג, דכתיב (מטלי י"ב כ"א) "לא יאונה לצדיק כל און", הפך לשמות כ"א י"ג) "והאלוקים אנה לידו". והנה על קרבנותיו ביום מלאת לו ימי נזרו לא נאמר "מאשר חטא על הנפש"; והבארר בזה מותר!

אברבנאל

אבל אם ימות על הנזיר מת פתע פחאום, ר"ל במקרה פתאומי, כגון שנהרג או נחנק לפניו; או שנכנס הנזיר באהל שהיה שם מת והוא לא ידעו, ובזה טמא ראש נזרו, הנה אז ישב בטומאתו שבעת ימים, וביום השביעי יגלח שער ראשו, כשהוא כבר נטהר... וביום השמיני יביא את קרבנו "וכפר עליו מאשר חטא על הנפש" - ר"ל מאשר חטא על נפש המת.

או יהיה פירושו על נפשו של הנזיר שהיתה בפרישותה ודבוקה והוא חטא עליה כשיפסיקה ממנו, כי היה לו להזהר על זה יותר, ולא יחטא, כי (מטלי י"ב כ"א) "לא יאונה לצדיק כל און". וזה הפירוש האמתי בדרך הפשט ולא כדברי ר' ישמעאל (כנראה טעות וצ"ל ר' אליעזר הקפר) שד"ש: "מאשר חטא על הנפש" שצער עצמו בנזירותו מן היין, כי הנה לפי פירושו היה ראוי לומר...

1) מה הן שתי ההערכות של נזירות המתבטאות בפירושים אלה, ואיזו מהן מסכימה עם דעת הרמב"ן (שהובאה בדברי רבנו בחיי בשאלה ג)?

2) מה ההבדל בפירוש המלה "נפש" בפסוקנו בין שני הפירושים שבג' תענית?

אא 3) כיצד אפשר לדחות את דעת ר' אליעזר הקפר על פי הכתובים עצמם (וכדברי אברבנאל 'כי הנה לפי פירושו היה ראוי לומר...').

4) השהה לדברי ר' אליעזר הקפר את דברי הרמ"א: "תורת העולה" פרק ע' - ... כמו שאמר הרמב"ם כי רפואת הנפש כרפואת הגוף... צריך להדריך עצמו בהפך מדותיו הרעות עד שיעמוד על המצוה במדות (=בדרך האמצעית) שהוא הטוב בכל דבר... וזה ענין הנזיר, כי אם נזיר מטעם שראה שנטה אל תאוות העולם, צריך להפריש עצמו אל קצה האחרון השני בהרחקה גדולה - עד שירגיל עצמו לעמוד אחר כך בדרך המצוה. ולפיכך אמרה התורה "קדוש יהיה" (ה), כי עיקר קדושתו של נזיר יהיה לעתיד אחר השלמת ימי נזרו, שיעמוד אז בענין מצוה, לא בשעת נזרו, שאז חטא ולזה נאמר (י"א) "וכפר עליו מאשר חטא...". כי הרחקת הנזיר הוא רע מצד עצמו, מאחר שכל הקצוות רעות; ולא בצטווה עליו הנזיר אלא לתכלית טוב, שיעמוד על המצוה.

מה היא הקושיה שאפשר להקשות על דברי ר' אליעזר הקפר, המתישבת בדברי תורת העולה?

ב. האלה ברש"י

א' ד"ה כי יפליא:

...למה נסמכה פרשת נזיר לפרשת טוטה? לומר כך, שכל הרואה טוטה בקלוקלה יזיר עצמו מן היין, שהוא מביא לידי נאוף.

ר' אליהו מזרחי (וכן פרשני רש"י אחרים) קבע כלל בדרישת סמוכין אצל רש"י (בכמה מקומות) כגון:

שמות כ"א א' לדברי רש"י "למה נסמכה פרשת דיבין למזבח": והלא לא הביא רש"י מכל אותן שדרשו על סמיכות הפרשיות אלא אותן שאינן כתובות על הסדר - שהן קרובות לפשוטו של מקרא - אבל לא אותן שלא נתפרש בהן שהן לא על הסדר, מפני שאין צריך לתת טעם על סמיכותן.

לפי הטעם הזה מקשה הרא"ש על רש"י למקומו (וכן מקשים פרשני רש"י אחרים) מה ראה לדרוש סמיכות פרשיות כאן? ישב קושיתו!

ג. י"ג. וזאת תורת הנזיר ביום מלאת נזרו
יביא אותו אל פתח אהל מועד

י"ד. והקריב את קרבנו לה' כבש בן שנתו תמים אחד לעולה
וכבשה אחת בת שנתה תמימה לחטאת
ואיל אחד תמים לשלמים...

רבנו בחיי ד"ה ביום מלאת ימי נזרו

טעם הקרבן הזה בנזיר ביום מלאת ימי נזרו לא נתגלה, כי לא מצינו בכל התורה כלה קרבן כי אם על עון שקדם לשעבר, וזה שקדם וזכה לעשות מצוה והיה כל ימי נזירותו קדוש ופרוש מתאוות העולם ועתה ביום מלאת ימי נזרו תחייבנו תורה להביא קרבן, הנה זה ענין נפלא ומחודש.

וכן אמרו חז"ל במסכת נזיר: חודש הוא שחדשה תורה בנזיר.

והרמב"ן ז"ל נתן בו טעם על דרך הפשט ואמר:

וטעם החטאת שיקריב הנזיר ביום מלאת ימי נזרו לא נתפרש; ועל דרך הפשט, כי האיש הזה חוטא בפשו במלאת הנזירות, כי הוא עתה נזיר מקדושתו ועבודת ה', וראוי היה לו שיזיר לעולם ויעמוד כל ימיו נזיר וקדוש לאלוהיו כענין שאמר (עמוס ב') ואקים מבניכם לבניאים ומבחוריהם לנזירים: השווה אותו הכתוב לנביא, וכדכתיב (ה') "כל ימי נזרו קדוש הוא לה'". והנה הוא צריך כפרה בשובו להסמא בתאוות העולם.

ועם כל הטעם הזה (כלומר על אף הטעם שנתן הרמב"ן) לא יצא קרבנו של הנזיר מן החדוש... אבל טעם הקרבן והחדוש אינו מתבאר כי אם על דרך הקבלה...

אא הסבר למה אין הטעם של הרמב"ן מיטיב את תמיהתו של רבנו בחיי?

ד. שאלה בדקדוק

ה' רש"י ד"ה פרע:

נקוד פתח קטן, לפי שהוא דבוק ל"שער ראשו", - פרע של שער. ופירושו של "פרע" - גדול של שער, וכן (ויקרא כ"א, י) "ואת ראשו לא יפרע".

מפרשי רש"י התקשו להבין דבריו אלה:

ר' דוד פארדו: משכיל לרוד: ד"ה נקוד פתח קטן.

לא זכיתי להבין דברות קדשו בזה, שהרי בין סמוך בין מופלג (=בצורת נסמך, בצורת נפרד) כך משפטו להנקד, שהרי שם "פרע" הוא על שם פעל, בשני סגול, וכשהאות השלישית ח' או ע' לא נשאר אלא סגול הראשון והשני נהפך לפתח, כמו "פֶּתַח", "פָּתַע". וזה ברור...

(1) מהי הטעות שנפלה בדברי ר' דוד פארדו?

היעזר בדברי רש"י לבראשית ט"א ל"ה ד"ה את כל אוכל
 " " " לבמדבר י"א ח' ד"ה לשך השמן
 " " " כ"ג כ' ד"ה וברך

(2) אא התוכל ליישב את דברי רש"י בדרך אחרת?

היעזר בבמדבר ט' ב' "את הפֶּסֶח במועדו"
וע' בעלון ההדרכה.

תשובות נא לשלוח לבחמה ליבוביץ, קרית משה ירושלים.